

## Spis rzeczy

|                                                                                                       |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Słowo wstępne ( <i>Stanisław Gajda</i> ) . . . . .                                                    | 11        |
| Wstęp . . . . .                                                                                       | 13        |
| <b>1. Przemiany polityczne, społeczno-kulturowe i demograficzne w krajach postkomunistycznych . .</b> | <b>19</b> |
| 1.1. Transformacja polityczna i społeczno-kulturowa . . . . .                                         | 19        |
| 1.2. Nowe odmiany kultury popularnej . . . . .                                                        | 22        |
| 1.2.1. Podstawowe pojęcia . . . . .                                                                   | 22        |
| 1.2.2. Kulturowa specyfika wschodnioeuropejskiej transformacji . . . . .                              | 24        |
| 1.2.3. Rozwój kultury masowej . . . . .                                                               | 28        |
| <b>2. Polityka językowa wobec komunikacji publicznej i tożsamości zbiorowej . . . . .</b>             | <b>31</b> |
| 2.1. Polska polityka językowa . . . . .                                                               | 31        |
| 2.1.1. Polityka a polityka językowa . . . . .                                                         | 31        |
| 2.1.2. Polskie koncepcje polityki językowej . . . . .                                                 | 35        |
| 2.1.3. Planowanie korpusu . . . . .                                                                   | 70        |
| 2.1.4. Podsumowanie . . . . .                                                                         | 80        |
| 2.2. Dorobek słowiańskiej teorii polityki językowej . . . . .                                         | 84        |
| 2.3. Antropologiczne podejście do „tożsamości zbiorowej” . . . . .                                    | 97        |
| 2.3.1. Polityka tożsamościowa i języki . . . . .                                                      | 97        |
| 2.3.2. Polityka tożsamościowa nowych państw w Europie Środkowej i Wschodniej . . . . .                | 100       |
| 2.3.3. Wielojęzyczność instrumentem w budowie europejskiej polityki tożsamościowej . . . . .          | 102       |
| 2.1.2. Prestiżowy status języków słowiańskich w Europie . . . . .                                     | 105       |
| 2.4. Problemy identyfikacyjnej (etnicznej i państwowej) funkcji języka . . . . .                      | 107       |

|                                                                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 2.4.1. Pojęcie funkcji identyfikacyjnej . . . . .                                                         | 107        |
| 2.4.2. Identyfikacja narodowa i język wobec państwa . . .                                                 | 113        |
| 2.4.3. Identyfikacja regionalna i język . . . . .                                                         | 124        |
| 2.4.4. Podsumowanie . . . . .                                                                             | 128        |
| <b>3. Polityka językowa w ZSRR i byłej Jugosławii . . . . .</b>                                           | <b>131</b> |
| 3.1. Charakterystyka polityki językowej ZSRR. . . . .                                                     | 133        |
| 3.1.1. Zasady narodowościowo-językowej polityki<br>Związku Radzieckiego. . . . .                          | 133        |
| 3.1.2. Rusyfikacja. . . . .                                                                               | 143        |
| 3.2. Polityka językowa ZSRR wobec języków słowiańskich . . .                                              | 150        |
| 3.2.1. Zróżnicowane położenie języków słowiańskich<br>na terenie ZSRR . . . . .                           | 150        |
| 3.2.2. Język rosyjski . . . . .                                                                           | 151        |
| 3.2.3. Język ukraiński . . . . .                                                                          | 152        |
| 3.2.4. Język białoruski. . . . .                                                                          | 156        |
| 3.2.5. Języki niesłowiańskie w Rosyjskiej Federacyjnej<br>Socjalistycznej Republice Radzieckiej . . . . . | 158        |
| 3.2.6. Rozpad Związku Radzieckiego i polityki językowej<br>tego państwa . . . . .                         | 162        |
| 3.3. Problemy językowe w byłej Jugosławii . . . . .                                                       | 163        |
| 3.3.1. O tożsamości języka serbsko-chorwackiego . . . . .                                                 | 164        |
| 3.3.2. Historia rozpadu języka serbsko-chorwackiego . . . .                                               | 176        |
| 3.3.3. „Nacjonalizacja” (unarodowianie) nowych języków .                                                  | 194        |
| 3.4. Podsumowanie. . . . .                                                                                | 201        |
| <b>4. Państwa i języki. . . . .</b>                                                                       | <b>205</b> |
| 4.1. Rosja i język rosyjski . . . . .                                                                     | 205        |
| 4.1.1. Podstawowe problemy rosyjskiej polityki językowej.                                                 | 205        |
| 4.1.2. Prawna sytuacja języka rosyjskiego na tle<br>innych języków w Federacji Rosyjskiej . . . . .       | 210        |
| 4.1.3. Planowanie korpusu (ortografia) . . . . .                                                          | 233        |
| 4.1.4. Program rosyjskiej polityki językowej . . . . .                                                    | 239        |
| 4.1.5. Podsumowanie . . . . .                                                                             | 246        |

|        |                                                                                       |     |
|--------|---------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.2.   | Ukraina i język ukraiński . . . . .                                                   | 249 |
| 4.2.1. | Ukraińska sytuacja językowa wczoraj i dziś . . . . .                                  | 249 |
| 4.2.2. | Ukraińska polityka językowa . . . . .                                                 | 262 |
| 4.2.3. | Podsumowanie . . . . .                                                                | 268 |
| 4.3.   | Białoruś i język białoruski i rosyjski . . . . .                                      | 271 |
| 4.3.1. | Współczesna i dawniejsza sytuacja językowa Białorusi. . . . .                         | 271 |
| 4.3.2. | Prawna pozycja języka białoruskiego. . . . .                                          | 278 |
| 4.3.3. | Dwujęzyczność białorusko-rosyjska i białoruskie odrodzenie językowe. . . . .          | 287 |
| 4.3.4. | Próby ustalenia nowej ortografii . . . . .                                            | 295 |
| 4.3.5. | Podsumowanie . . . . .                                                                | 299 |
| 4.4.   | Serbia, Czarnogóra i język serbski . . . . .                                          | 300 |
| 4.4.1. | Rozpad języka serbsko-chorwackiego i usamodzielnienie się języka serbskiego . . . . . | 300 |
| 4.4.2. | Kosowo . . . . .                                                                      | 306 |
| 4.4.3. | Językowy problem czarnogórski . . . . .                                               | 309 |
| 4.4.4. | Serbska polityka językowa. . . . .                                                    | 314 |
| 4.4.5. | Podsumowanie . . . . .                                                                | 325 |
| 4.5.   | Chorwacja i język chorwacki . . . . .                                                 | 327 |
| 4.5.1. | Rozpad języka serbsko-chorwackiego i tworzenie języka chorwackiego. . . . .           | 327 |
| 4.5.2. | Podstawowe akty prawne dotyczące języka. . . . .                                      | 335 |
| 4.5.3. | Stosunek do języka boszniackiego/ bośniackiego . . . . .                              | 341 |
| 4.5.4. | Chorwacka polityka językowa . . . . .                                                 | 348 |
| 4.5.5. | Podsumowanie . . . . .                                                                | 356 |
| 4.6.   | Bośnia i Hercegowina oraz język bośniacki/ boszniacki. . . . .                        | 358 |
| 4.6.1. | Sytuacja językowa w Bośni i Hercegowinie . . . . .                                    | 358 |
| 4.6.2. | Status społeczny i prawny języka bośniackiego . . . . .                               | 376 |
| 4.6.3. | Podsumowanie . . . . .                                                                | 383 |
| 4.7.   | Macedonia i język macedoński . . . . .                                                | 385 |
| 4.7.1. | Sytuacja językowa w Macedonii. . . . .                                                | 385 |
| 4.7.2. | Macedońska polityka językowa. . . . .                                                 | 398 |
| 4.7.3. | Podsumowanie . . . . .                                                                | 407 |

|         |                                                                                                |            |
|---------|------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 4.8.    | Bułgaria i język bułgarski . . . . .                                                           | 409        |
| 4.8.1.  | Bułgarska sytuacja językowa . . . . .                                                          | 409        |
| 4.8.2.  | Polityka językowa Bułgarii . . . . .                                                           | 423        |
| 4.8.3.  | Podsumowanie . . . . .                                                                         | 425        |
| 4.9.    | Słowenia i język słoweński . . . . .                                                           | 427        |
| 4.9.1.  | Sytuacja językowa w Słowenii . . . . .                                                         | 427        |
| 4.9.2.  | Słoweńska polityka językowa . . . . .                                                          | 432        |
| 4.9.3.  | Podsumowanie . . . . .                                                                         | 440        |
| 4.10.   | Polska i język polski. . . . .                                                                 | 441        |
| 4.10.1. | Sytuacja językowa Polski. . . . .                                                              | 441        |
| 4.10.2. | Regulacje statusu języka polskiego w aktach<br>prawnych . . . . .                              | 447        |
| 4.10.3. | Polityka językowa wobec mniejszości. . . . .                                                   | 452        |
| 4.10.4. | Normowanie polszczyzny. . . . .                                                                | 462        |
| 4.10.5. | Podsumowanie. . . . .                                                                          | 466        |
| 4.11.   | Czechy i język czeski . . . . .                                                                | 467        |
| 4.11.1. | Czeska sytuacja językowa . . . . .                                                             | 467        |
| 4.11.2. | Polityka językowa – regulacje prawne . . . . .                                                 | 473        |
| 4.11.3. | Planowanie korpusu . . . . .                                                                   | 477        |
| 4.11.4. | Język morawski . . . . .                                                                       | 483        |
| 4.11.5. | Podsumowanie. . . . .                                                                          | 484        |
| 4.12.   | Słowacja i język słowacki . . . . .                                                            | 486        |
| 4.13.   | Języki łużyckie . . . . .                                                                      | 502        |
| 5.      | <b>Stare i nowe w polityce językowej<br/>słowiańskich krajów postkomunistycznych . . . . .</b> | <b>513</b> |
| 5.1.    | Polityka językowa – tradycja i zmiana . . . . .                                                | 513        |
| 5.2.    | Puryzm . . . . .                                                                               | 517        |
|         | Literatura . . . . .                                                                           | 527        |
|         | Sumary. . . . .                                                                                | 547        |
|         | Zusammenfassung . . . . .                                                                      | 553        |

## Słowo wstępne

W 1993 r. rozpoczęła się realizacja wielkiego slawistycznego projektu badawczego „Współczesne przemiany języków słowiańskich”. Pierwszy etap jego realizacji przyniósł w efekcie 14-tomową serię wydawniczą *Najnowsze Dzieje Języków Słowiańskich* (Opole 1996-2003). Każdy tom serii to zespołowa monografia poświęcona losom jednego z języków słowiańskich po II wojnie światowej: *Српски језик*, red. M. Radovanović, Opole 1996, *Български език*, red. S. Dimitrova, Opole 1997, *Русский язык*, red. E. Širjaev, Opole 1997, *Serbščina*, red. H. Faska, Opole 1998, *Český jazyk*, red. J. Kořenský, Opole 1998, *Slovenski jezik*, red. A. Vidovič-Muha, Opole 1998, *Slovenský jazyk*, red. J. Bosák, Opole 1998, *Hrvatski jezik*, red. M. Lončarić, Opole 1998, *Беларуская мова*, red. A. Lukašanec, M. Prigodzič, L. Sjaimeška, Opole 1998, *Македонски јазик*, red. L. Minova-G'urkova, Opole 1998, *Українська мова*, red. S. Ermolenko, Opole 1999, *Język polski*, red. S. Gajda, Opole 2001, *Kaszëbizna*, red. E. Breza, Opole 2001, *Русиньскый язык*, red. P.R. Magocsi, Opole 2003.

Gdy finalizowano zadania pierwszego etapu, zaczęła się praca nad etapem drugim projektu – syntetyczno-komparacyjnym. Kilkanaście zespołów zajęło się z perspektywy porównawczej różnymi aspektami słowiańskiej rzeczywistości językowej. W nowej serii *Komparacja Systemów i Funkcjonowania Współczesnych Języków Słowiańskich* jako tom 1. ukazało się *Słowotwórstwo/Nominacja* (red. Ingeborg Ohnheiser, Opole 2003), jako tom 2. – *Fonetyka/Fonologia* (red. Irena Sawicka, Opole 2007), a jako tom 3. – *Frazeologia* (red. W. Mokijenko i Harry Walter, Opole 2008). Niniejszy tom 4. serii przygotowany został autorsko przez Władysława Lubasia.

Jako koordynator projektu składam Autorowi – Profesorowi Władysławowi Lubasiowi serdeczne podziękowania za wykonaną wielką pracę. Słowa wdzięczności kieruję również do Recenzentów tomu – do Profesora Stanisława Dubisza i Profesora Jerzego Ruska.

Opole, grudzień 2009 r.

Stanisław Gajda